

ЕКОЛОГІЧНІ ІННОВАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

*Барун М.В., к.е.н., доцент кафедри екології,
Харківський національний автомобільно-дорожній університет,
Україна
masha.barun@gmail.com*

На сьогоднішній день в Україні рівень навантаження на навколишнє природне середовище в декілька разів перевищує аналогічні показники інших країн Європейського Союзу. В звіті Глобального альянсу з питань здоров'я та забруднення [1] зазначається, що в Європі 68% передчасних смертей пов'язано саме з забрудненням атмосферного повітря, і Україна займає 4 місце за кількістю смертей від забруднення довкілля на 100 тис. осіб.

Остання доповідь «Глобальний інноваційний індекс – 2020» Всесвітньої організації інтелектуальної власності (ВОІВ), підготовлена спільно зі школою бізнесу INSEAD та Корнельським університетом, відводить Україні 45 місце серед 131 економіки світу за рівнем їх інноваційної результативності [2].

Причиною все більш зростаючої кількості екологічних проблем можна назвати недостатньо послідовне виконання державної екологічної політики, яка базується на принципах сталого розвитку, раціонального використання природних ресурсів та зменшення антропогенного навантаження на природне середовище.

Стимулюючим інструментом впровадження європейських стандартів в економічний розвиток країни з врахуванням екологічних інтересів можна назвати екологічні інновації.

Екологічні інновації трактуються як інновації, що підвищують ефективність використання природних ресурсів з економічної точки зору, зниження негативного впливу діяльності людини на навколишнє середовище або підвищення стійкості екологічної системи до навантаження. Впровадження екологічних інновацій сприяє розвитку і розширенню ринку екологічних товарів і послуг [3].

Проблеми сталого та інноваційного розвитку широко розглядаються в сучасній науковій літературі, але відокремлено один від

одного та без врахування екологічної складової. Тому питання екологічних інновацій в контексті сталого розвитку є актуальним.

Безперечно, і самі інновації і інноваційна діяльність впливають на всі складові сталого розвитку, а саме соціальну, економічну та екологічну складову на всіх рівнях. Так наприклад, на макроекономічному рівні, збільшення інноваційної діяльності призведе до зростання внутрішнього валового продукту, появи нових галузей в економіці країни, збільшенню бюджету та т. і. На рівні підприємства, активізація інноваційної діяльності допоможе при підвищенні продуктивності праці, або зниженні собівартості продукції, або при підвищенні рентабельності підприємства, що в свою чергу призведе до збільшення прибутків. Ті ж самі позитивні зміни можна спостерігати і в інших галузях господарювання (медичній сфері, освітянській, науковій тощо).

Але, в контексті зазначеного дослідження є певні особливості, а саме: вирішення екологічних проблем у рамках інноваційного підходу є комплексність, під якою в цьому випадку мається на увазі цілеспрямоване якісне відновлення не тільки техніко-технологічної основи виробництва, але і його організаційних принципів і маркетингових прийомів, що тільки й дозволяє розраховувати на істотний довгостроковий ефект зростання конкурентних переваг [4].

Тому, під екологічними інноваціями в контексті сталого розвитку слід розуміти нові форми виробництва, нові технології, нові продукти, нові управлінські рішення, нові соціо-економічні інструменти, які спрямовані на процес раціонального використання природних ресурсів та збереження оточуючого природного середовища.

На думку Андрєєвої Н.М. [5] до екологічних інновацій відносять наступні процеси:

- розробка, створення і впровадження нових технологічних процесів і циклів, розробка й узгодження розвитку всіх функціональних ланок з видобутку ресурсів, переробки, використання відходів і відтворення ресурсів;

- розробка й використання ресурсозберігаючої техніки, розробка й впровадження маловідходних і безвідходних технологій, що забезпечують комплексне освоєння природних ресурсів, розробка біотехнологій;

- освоєння нових територій, а також розширення тих, що діють, з урахуванням екологічної безпеки населення і виробництва;
- розробка і випуск нових екологічно чистих продуктів і створення потужностей для їх виробництва, розробка варіантів використання нових і відновлюваних джерел енергії;
- впровадження нових організаційних форм, включаючи удосконалення організаційно-територіальної структури потенційно небезпечних виробництв, з метою зниження їх екологічної небезпеки;
- формування нового мислення у розробників інновацій з точки зору необхідності їх екологізації шляхом впровадження обов'язкової екологічної освіти.

Слід зазначити, що на ймовірність ринкового успіху екологічної інновації впливає значно більше факторів ніж при звичайних умовах. Зокрема мова йде й про міжнародні стандарти і обмеження, узгодженість національного законодавства, вимоги міжнародних екологічних організацій та інше. Також до цих обмежень можна віднести й рівень обізнаності громадян щодо екологічних проблем, поінформованість суспільства та застережливе ставлення керівників підприємств та потенційних інвесторів до впровадження екологічних інновацій.

Екологічні інновації стикаються з труднощами ще на етапі розробки. Так, Прокопенко О.В. [6] вважає, що ці труднощі полягають:

- складно визначити навантаження, які чинять виробництво та продукція на довкілля;
- навряд чи можна передбачити рамкові умови майбутньої утилізації відходів;
- зростаюча складність продуктів і способів виробництва утруднює утилізацію відходів;
- мають місце зростання кількості інновацій і скорочення часу їх впровадження;
- термін служби продукту зменшується, що суперечить екологічним цілям, тобто цілям тривалого терміну використання, ресурсозбереження і екологічно прийнятної утилізації відходів.

Також першочерговою проблемою можна назвати недостатність фінансування та неспроможність держави підтримувати на достатньо високому рівні процес інноваційного розвитку.

Таким чином, процес впровадження екологічних інновацій на засадах сталого розвитку потребує формування відповідних механізмів стимулювання інноваційних розробок в природокористуванні, застосуванні сучасних інформаційних технологій, здійснення постійного моніторингу, підвищення якості інфраструктурного забезпечення екологічної сфери та співвідношення національних інституцій з загальносвітовими практиками.

Перелік посилань

1. Звіт Глобального альянсу з питань здоров'я та забруднення [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://gahp.net/wp-content/uploads/2019/12/PollutionandHealthMetrics-final-12_18_2019.pdf
2. Стан науково-інноваційної діяльності в Україні у 2020 році. Науково-аналітична записка [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/2021/06/23/AZ.nauka.innovatsiyi.2020-29.06.2021.pdf>
3. Мартієнко А.І. Екологічні інновації в регіональній інноваційній системі / А. Мартієнко, С. Бондаренко // Електронний журнал «Ефективна економіка». – 2015. – № 8. – Режим доступу : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=4232>
4. Безруков В. Оценка инновационной деятельности промышленных предприятий / В. Безруков, Г. Остапкович // Экономист. – 2001. – № 5. – С. 37-41.
5. Андреева Н.Н. Экологические инновации и инвестиции: сущность, системология, специфика взаимодействия и управления / Н.Н. Андреева, Е.Н. Мартынюк // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. – № 2. – Т. 2. – С. 207.
6. Прокопенко О.В. Екологізація інноваційної діяльності: мотиваційний підхід / О.В. Прокопенко . – Суми : ВТД «Університетська книга», 2008. – С. 33.